

cuncta eodem ordine procedunt quo antea solebant, nulla facta nova concessione.]

Petes 8° quæ sit autoritas juris civilis.

Resp. quantum ad jus civile, habere auctoritatem apud eas nationes et provincias quæ illud adoptarunt, nec moribus contrariis reguntur. Apud eas etiam quæ usibus contrariis reguntur, ubi usus deficit, jus commune allegatur.

ARTICULUS II

Qualis legis humanæ promulgatio requiratur ut obliget?

Aliquam legis promulgationem requiri ut obliget, diximus supra de lege in communi. Quæritur nunc qualis requiratur ad legem humanam. Et quæstio moveri potest tum de legibus simpliciter dictis, tum de legibus revocatoriis legum et privilegiorum. Unde sit

§ I

De promulgatione legis humanæ simpliciter dictæ.

Dico 1°: Ex natura rei et secluso jure positivo, ea requiritur et sufficit legis humanæ promulgatio qua possit moraliter devenire in notitiam subditorum; quia ideo necessaria est legis promulgatio, ut subditis innotescat. Ergo, ex natura rei, ea requiritur et sufficit, qua possit moraliter et humano modo devenire in notitiam subditorum, si non simul, saltem successive.

Dico 2°: Attento jure positivo, lex imperialis debet promulgari in singulis provinciis, seu in earum metropoli, ut in iis obliget. Ita communiter.

Probatur ex Novella 66 Justiniani *ut factæ novæ constitutiones*, ubi imperator decernit tunc demum suas leges in provinciis obligare, cum in earum metropolibus fuerint promulgatæ.

Idem videtur dicendum de regnis et provinciis quæ jure Cæsareo utuntur, propter Novellam citatam.

Quantum vero ad alia regna et provincias, standum est terminis primæ conclusionis, aut venandum ex circumstantiis quæ sit intentio legislatoris, nisi usus aliquid speciale statuerit¹.

Dico 3°: Probabilius videtur leges pontificias statuentes jus novum et novam obligationem inducentes, debere in singulis provinciis seu diocesisibus promulgari saltem virtualiter, ut in iis obligent; nisi contrarium exprimat Pontifex.

Probatur 1°. In quibus jus canonicum nihil decernit, standum est juri civili. Atqui jus civile exigit, ut diximus, promulgationem legis in singulis provinciis, ut in iis obliget, et jus canonicum nihil hac de re decernit. Ergo. — Prob. maj. ex ipso jure canonico, cap. *Intelleximus*, Decretal. lib. V, tit. 32, *De novi operis enuntiatione*, ubi dicitur: « Sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita sacrorum instituta canonum principum constitutionibus adjuvantur. »

Probatur 2°. Ideo legis promulgatio requiritur, ut possit innotescere subditis. Atqui id non nisi difficillime et post longissimum tempus obtinebit in vastissimo Ecclesiæ imperio ad extremas usque mundi partes extenso, si solum Romæ promulgetur; facile autem et intra breve tempus, si promulgetur in singulis provinciis. Ergo ita velle Pontifices jure præsumitur, quando contrarium non exprimunt.

Probatur 3° ab inconvenientibus. Si lex Romæ tantum promulgata obligaret ubique, sequerentur gravia incon-

1. In Gallia, promulgatio fit a rege vel a magistratu supremo reipublicæ per decretum quod collectioni authenticæ legum, quæ dicitur *Bulletin des lois*, inseri debet. Prima die post promulgationem, lex obligat in præfectura in qua est sedes gubernii, et in cæteris præfecturis additur una dies pro decem myriametris, nisi ex urgente causa præfectis ab autoritate suprema jubeatur ut promulgationem accelerent.

venientia. Sequeretur enim quod, si esset lex irritans, puta matrimonium in quinto gradu consanguinitatis, omnia matrimonia ab ignorantibus contracta in isto gradu, essent invalida. Si autem sit lex tantum vetans aut jubens, puta jejunium, induceretur difformitas et confusio inter incolas ejusdem provinciæ vel civitatis, dareturque locus scrupulis et anxietatibus; qui enim aliquid rescirent de promulgatione Romana, tenerentur jejunare, et dum major pars ignoraret, pauci qui rescirent neque commode neque convenienter legem observare possent, et inde scrupuli et anxietates. Ergo fundate dicimus SS. Pontifices, quorum regimen suave est et benignum, et quibus data est potestas ad ædificationem et non ad destructionem, nolle suas leges in provinciis obligare antequam in illis promulgentur, ni aliter se intendere declarent.

Confirmatur. Communis sententia est, legem etiam Pontificiam usu non receptam non obligare, ea potissimum ratione, quod præsumatur non esse mentem legislatoris quod in hoc casu obliget. Atqui æquitati et rationi longe magis est consentaneum præsumere quod non intendat legem suam obligare quia non est sufficienter promulgata, quam quia, licet promulgata, non est recepta. Ergo.

Tandem SS. Pontifices sciunt plures suas leges in multis provinciis non observari defectu promulgationis. Hac ratione bulla Cœnæ non obligat in Gallia, matrimonia clandestina in aliquibus locis, in quibus non fuit promulgatum Tridentinum, sunt adhuc valida, et sic plura alia. Item norunt nostram sententiam a multis tradi, et tamen silent. Ergo signum est hanc esse eorum mentem ut suæ leges non obligent in iis provinciis in quibus non sunt promulgatæ.

Dixi 1° in conclusione : « Leges pontificiæ statuentes jus novum et novam inducentes obligationem; » quia, si lex pontificia declaret tantum jus antiquum, sive naturale, sive divinum, sive humanum sufficienter promulgatum, sufficit, quantum est ex vi promulgationis, quod promulgetur Romæ, ut ubique obliget illos qui illam promulgationem quovis modo resciverint. Unde leges dogmaticæ

declarantes aliquid pertinere ad fidem, damnantes propositiones aut libros continentes errores contra fidem aut mores, non indigent promulgari in singulis provinciis, ut in iis obligent, sed sufficit quod quovis modo constet ita fuisse ab Ecclesia vel sancta Sede declaratum; ratio est, quia non tam sunt leges, quam declarationes legum jam promulgatarum. Hoc ipso autem quod quis quovis modo cognoscit, sive promulgatione, sive divulgatione, sive proprio studio, aliquid esse contrarium juri vel naturali, vel divino, vel etiam humano promulgato, tenetur illud vitare. Ergo maxime, si illi constet per divulgationem de solemnibus definitionibus pontificiis ita decernente et declarante, saltem quantum est ex vi promulgationis et notitiæ.

Dixi 2° : « Nisi contrarium exprimat Pontifex; » quia, si SS. Pontifex declaret se velle legem suam Romæ promulgatam obligare ubique ex aliqua urgente causa, puta quia scit promulgationem suæ legis apprimere Ecclesiæ utilis fore a malevolis injuste impediendam, vel quia res non patitur moram, etc., concedimus quod tunc obligaret ubique; quia, quamvis ordinata ratio legis introducendæ cum fructu et effectu et sine inconvenientibus requirat promulgationem in singulis provinciis, per accidens tamen et propter necessitatem potest minor sufficere; et si aliquid inconveniens inde oriatur, potest negligi et compensari per fructum et effectum legis, qui defuisset, si debuisset in singulis provinciis promulgari. Neque omnino simile est de imperatore, qui forte, etiam secluso jure positivo, id non posset, quia habet auctoritatem suam originatam a populo, qui secundum aliquos non censetur ei contulisse potestatem ferendi leges absque eo quod promulgentur in suis provinciis. Pontifex autem habet suam auctoritatem immediate a Christo, ideoque independentem a nutu et modificatione populorum, sed exercendam prout utilius judicaverit expedire reipublicæ Christianæ.

Dices : Sunt multæ leges corpori juris canonici insertæ, ut decretales et aliæ, quæ non nisi Romæ fuerunt promulgatæ. Atqui tamen ubique obligant. Ergo.

Resp. 1°. Retorqueo argumentum. Sunt multæ leges quæ non obligant ubique, defectu promulgationis in singulis provinciis, ut patet ex probationibus conclusionis. Ergo.

Resp. 2°. *Dist.* maj. Quæ nonnisi Romæ fuerunt promulgatæ formaliter, *transeat*; virtualiter, *nego*. Hoc ipso enim quo autoritate et jussu SS. Pontificum inseruntur corpori juris et publice leguntur in scholis, censentur virtualiter et plusquam virtualiter, ideoque sufficienter, promulgatæ. Idem dic de lege quæ solum Romæ promulgata, recipere et in usu haberetur a fidelibus; praxis enim et usus teneret locum promulgationis: et ita bulla Cœnæ vim obtinuit in pluribus provinciis.

Quantum ad id quod vulgariter dicitur, « Papam habere pedes plumbeos non plumeos, » quod quidam intelligunt, quia non tenetur per singulas provincias discurre, ut in iis suas leges promulget, *resp.* Papam non indigere pedibus plumbeis ad discurrendum per omnes provincias, leges suas promulgandi causa, cum ubique habeat legatos, nuntios, episcopos, quibus hoc officium demandare possit.

[Opposita sententia, quæ vera nobis videtur, communis est.

Ad elucidandam quæstionem, distinguendum est inter promulgationem legis et ejus divulgationem. Promulgatio est actus quo superior communitati intimat, modo quem convenientem et opportunum judicat, voluntatem suam aliquid præcipiendi vel prohibendi. Per hunc actum legem suam proprie constituit, quia promulgatio, ut probatum est, ad essentiam legis pertinet. Divulgatio vero est diffusio qua ad aures et conscientias singulorum subditorum lex jam statuta pervenit. Requiritur quidem divulgatio ut subditi teneantur legem observare, non vero ut lex vim intrinsicam obligandi obtineat. Unde per promulgationem lex actum primum habet, et per divulgationem ad actum secundum pervenit. Promulgatio fit ab ipso legislatore, qui sic voluntatem suam manifestat et munus suum exercet, nisi ei expedire videatur ut lex intimetur ab Ordinariis locorum, qui non sunt proprie promulgatores, sed

legislatoris organa et præcones. Cum vero proprio motu hi superiores legem ab autoritate suprema latam publicant, eam non promulgant, sed divulgant, et hæc divulgatio authentica legem indubiam efficit. Divulgatio per vias communes facta, legi pariter actum secundum confert, modo ejus existentia certa fiat. Unde

Dico cum cardinali Gotti, *de Legib.*, q. 6, dub. 4, § 1, n. 6: « Si nihil sua lege Pontifex exprimat contrarium, statim ac lex pontificia Romæ promulgata est, absque alia solemnè promulgatione provincialium et urbium Ordinarii curare tenentur ut in suis diocesis observetur, et hac ratione mandatum pontificium ad eos dirigi solet. Quod si etiam non dirigeretur, tenerentur, cum ad eorum notitiam devenerit, ejus observantiam procurare. »

Probatur: 1° Sufficit leges pontificias Romæ promulgari, ut omnes quos respiciunt obligent, si summo Pontifici id velle liceat, si id velit, et si juri consonantes ita ferant usus et consuetudo. Atqui hæc tria constant. Ergo. — *Prob. minor.* 1° Certum est, non solum promulgationem absolute necessariam esse ut vera lex constitutur et vim obligandi obtineat, sed etiam modum promulgationis arbitrio legislatoris relinqui, dummodo voluntatem suam certo subditis manifestet. Ergo summo Pontifici licet velle ut lex quam Romæ tantum promulgat, omnes quos respicit obliget. 2° Voluntas summi Pontificis intelligenda est ex tenore documentorum quibus leges promulgat. Atqui duæ clausulæ communiter usurpantur, cum bullæ pontificiæ Romæ in locis consuetis affiguntur. Prima est: « Ut autem præsentibus litteræ ad omnium notitiam facilius perveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas ad valvas, etc., affigi et publicari, sicque publicatas omnes et singulos quos illæ concernunt perinde aretare et afficere, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent. » Altera dicit: « Volumus autem ut præsentium litterarum transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus, tam in judicio quam extra illud, ubique adhibeatur ob-

servantia, ac si unicuique forent exhibitæ vel ostensæ. » Si contingat has clausulas quoad verba mutari, sensum eundem semper exhibent, et ex his voluntas legislatoris sine ambiguitate apparet. Ergo. 3° Facta hujusmodi promulgatione, omnes causæ quæ ad Romanam curiam deferuntur, secundum has leges judicantur et terminantur : ex quo jus statuitur. Aliunde hodie nullibi dubitatur leges pontificias obligare cum Romæ more solito fuerint publicatæ et in locis consuetis affixæ. Ergo. Et in hoc factum juri consonat ; nam in cap. *Ad hæc, de postulat. prælat.*, Decretal. lib. I, tit. 5, c. 1, legitur : « Nec sit necessarium, cum constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum vel litteras inculcare ; sed solum sufficit ut ad ejus observantiam teneatur qui noverit eam solemniter editam aut publice promulgatam. »

2° Illud admitti non potest, quod legi robur suum auferret, auctoritatem supremam infirmaret et unitatem regiminis impediret. Atqui, si non sufficeret leges pontificias Ecclesiam universalem respicientes Romæ promulgari, hoc triplex inconueniens sequeretur ; nam 1° lex nullo modo valeret in locis ubi ab episcopis quacumque ex causa non promulgaretur ; 2° auctoritatis supremæ exercitium facile impediretur ab Ordinariis locorum, cum eis plâceret se negative erga ejus jussa habere ; 3° exinde in multis, et etiam in rebus maximi momenti, non sine gravi boni publici detrimento, sæpe in regionibus finitimis disciplina varietates pateretur. Ergo.

Objicies : Illud tenendum est quod Ecclesia factis docet. Atqui Ecclesia factis docet leges non obligare, nisi fuerint in diversis provinciis promulgatæ. Ergo. — Prob. min. 1° Apostoli decretum in concilio Hierosolymitano editum miserunt his qui erant Antiochiæ, et Syriæ, et Ciliciæ fratribus, per Judam et Silam, viros primos in fratribus, *Act.*, xv, 22 et 23. 2° Concilium Lateranense IV, sub Innocentio III, statuit constitutionem quam ediderat contra medicos qui infirmis non suadent ut sacerdotem advocent, robur suum habituram esse tantum « postquam per præ-

latos locorum fuerit publicata. » 3° Concilium Tridentinum matrimonia clandestina irritans, sess. xxiv, *de reform. matrim.*, cap. 1, « decernit ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem parochia factæ numerandos. » Ergo.

Resp. Nego min. Nedum textus allegati in probationem adduci possint, clare ostendunt e contra quod, cum Romani Pontifices vel concilia œcumenica volunt aliquam legem non obligare antequam fuerit publicata in diversis regionibus orbis, expresse id declarant, quia regulæ generali in hoc derogant. Advertendum est, in confirmationem hujus regulæ, concilia prædicta committere Ordinariis locorum, non promulgationem legis, quæ fit ab ipso legislatore, sed ejus *publicationem*, ita ut lex quæ ipso facto promulgationis vim obligatoriam et actum suum primum obtinuit, suspenditur quantum ad executionem quoadusque actum secundum obtineat per publicationem.

Petes quomodo episcopi leges suas promulgare debeant.

Resp. Doctrina supra exposita ad leges quascumque spectat. De statutorum synodaliū promulgatione dicit Benedictus XIV, *de Synodo diœc.*, lib. XIII, cap. 4 : « Modus quo hæc promulgatio sit faciendâ non est speciatim a jure præfinitus. Quare merito Suarez, lib. IV *de Legib.*, c. 5, n. 8, asserit leges ab episcopis latas sufficienter promulgari, si aut publice legantur in ecclesia cathedrali, aut voce præconis in platea civitatis adstantibus significantur, aut scriptæ affigantur in loco publico ad hoc designato. Quinimo, si statuta synodalia, non populum, sed solum respiciant diœcesis clerum, alia non indigent publicatione ab ea distincta quæ fit in ipso synodo cui interest præcipua pars ejusdem cleri ; siquidem Innocentius III, in cap. *Ad hæc, de postulat. prælat.*, disjunctive ait legis vinculum in omnes protendi « cum solemniter editur, aut publice » promulgatur. » Nulla autem lex magis solemniter editur, ea quæ fit in consessu præcipuæ partis eorum in quos fertur. » Quoad leges extra synodum latas, episcopo fas est eligere modum promulgationis qui ei aptior et con-

venientior videtur, ut notitia legis ad omnes subditos perveniat, pro temporum adjunctis.]

§ II

De legibus revocatoriis.

Distinguendum est inter legem revocatoriam legis onerosæ, qua nempe aliquid præcipitur aut prohibetur, vel qua quis inhabilitatur aut pœna decernitur, et legem revocatoriam privilegii seu gratiæ. Item revocatio privilegii seu gratiæ vel fit publice per legem communem, vel privatim per nuntium aut per litteras. Juxta has distinctiones pono tres sequentes conclusiones.

Dico 1° : Ad revocationem validam legis onerosæ, non requiritur promulgatio, sed sufficit si exterius manifestetur, non autem si sola mente concipiatur.

Probat. Lex neminem adstringit, nisi de voluntate legislatoris, a qua vim habet obligandi. Ergo, quando legislator vult et declarat suam legem non amplius ligare, cessat ejus obligatio; idque eo magis, quod sit aliquid favorabile ex quo nulli fit injuria aut infertur damnum, ideoque ampliandum.

Neque refert leges debere promulgari, ut dictum est. Id namque verum est dumtaxat de veris legibus, non de revocationibus legum, quæ non sunt veræ leges, sed destructiones legum; minus enim requiritur ad destruendum legem, quam ad illam adstruendam, quia malum et destructio est ex quovis defectu, bonum et constitutio ex integra causa.

Dixi: « Non autem si sola mente concipiatur; » quia, sicut homines sunt sensibiles, ita reguntur actionibus et signis sensibilibus, non autem solis interioribus animæ conceptibus. Ergo revocatio sola mente concepta non valet.

Dico 2° : Quando revocatio privilegii vel gratiæ fit per legem communem promulgandam, probabilius mihi est, per se et regulariter loquendo, requiri et sufficere promul-

gationem in metropoli cujusque provinciæ; ita ut, posita hac promulgatione, privilegium sit revocatum, et acta sint irrita, quamvis ab ignorantibus fiant.

Probat. Quamvis lex mere revocatoria privilegii non sit vera lex, sed abrogatio legis privatæ, cum tamen conducat ad mores informandos, et secundum illam agere debeant homines, ita ut, si agant contra illam et utantur inscienter privilegio revocato, gravia incurrant inconvenientia, requiritur et sufficit quod ita promulgetur, ut facile et commode possit in notitiam subditorum pervenire; id namque omnino rationi congruum est, et ita jure præsumitur de mente æqui legislatoris. Atqui, si promulgetur in sola curia vel Papæ vel principis, difficile perveniet ad notitiam subditorum; facile, si in metropoli cujusque provinciæ promulgetur¹. Ergo.

Dixi: « Per se et regulariter loquendo; » quia, si legislator ex justa causa contrarium declaret, aut consuetudo aliud obtinuerit, utriusque standum est.

Dico 3° : Quando revocatio privilegii aut indulgentiæ concessæ alicui personæ, loco vel rei, item delegatæ jurisdictionis alteriusve facultatis et gratiæ non fit per legem communem promulgandam, sed privatim per nuntium aut litteras, non ante vim suam obtinet, aut effectum suum sortitur, quam privilegiato innotescat; quia alioquin gravissima sequerentur incommoda, multi contractus forent irriti in gravamen aliorum, multæ absolutiones forent nullæ, multa matrimonia invalida consummarentur, etc. Ita communiter authores quos magno numero citant et sequuntur Sylvius et Loth. Imo quidam non improbabili-ter tenent, non sufficere casualem notitiam, sed debere fieri per litteras aut nuntium ad hoc destinatum: et hoc, ni fallor, ex voluntate præsumpta legislatoris.

1. Ad hoc fuit responsum supra, cum statuimus sufficere, ut lex quæcumque suum effectum obtineat, quod promulgetur in loco ubi sedet autoritas ex qua procedit.

ARTICULUS III

Utrum lex pendeat ab acceptatione populi ?

Dico : Nulla lex, sive civilis sive ecclesiastica, pendet ab acceptatione populi.

Probatur 1° ex Scriptura. Apostolus, *Hebr.*, XIII, 17, dicit : *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis. Rom.*, XIII, 1 : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et 2 : Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Nullibi apponitur hæc aut similis clausula seu exceptio : « Si volueritis obedire, » nec nisi absurde subintelligeretur.

Probatur ratione qua simul præveniuntur rationes adversariorum. Si lex, sive civilis sive ecclesiastica, non obligaret nisi dependenter ab acceptatione populi, id proveniret, vel ex defectu voluntatis in legislatore, qui non vellet suam legem obligare nisi sub hac conditione, vel ex defectu potestatis. Atqui neutrum dici potest. Ergo. — Major continet fundamenta adversæ sententiæ. — Prob. min. Non defectu voluntatis; quia hoc ipso quo legislator fert legem verbis præceptivis et urget ejus observantiam, apertum signum est quod velit eam obligare independenter a consensu subditorum. Non defectu potestatis, quasi illam habeant legislatores a populo sub hac restrictione : « Si consenserit populus. » Imprimis potestas ecclesiastica est in summo Pontifice immediate a Christo; similiter in Episcopis, vel saltem mediante summo Pontifice. Potestas civilis est in pluribus jure belli, et non a populo. Quantum ad alios qui illam habent originative a populo : hoc ipso quo communitas illam principi contulit sine restrictione expressa, ut fit communiter, princeps est solus superior, atque potestatis collatæ habet solus dominium et usum independentem a populo. Ergo, velit nolit populus, princeps habet absolute potestatem legislativam, cui omnes tenentur obedire.

Confirmatur. Legislatores possunt pœnis inflictis compellere subditos refractarios ad observandum suas leges.

Ergo et ad eas acceptandum. Ergo potestas quam habent ferendi leges et obligandi non pendet ab acceptatione subditorum.

Dices : Lex acceptata et observata, per consuetudinem populi contrariam abrogatur et desinit obligare. Ergo, a pari et a fortiori, lex a populo ab initio recusata, non incipit obligare.

Resp. Dist. ant. Lex per consuetudinem contrariam ex legislatoris consensu vel tacito vel in jure declarato abrogatur et desinit obligare, *conc. ant.*; secus, *nego ant.* et conseq.

Inst. In Gallia, Hispania et Belgio leges pontificiæ non habent vim, nisi fuerint in supremis curiis acceptatæ et permissæ promulgari, seu, ut communiter dicunt, nisi fuerint munitæ *placito regio.* Ergo.

Resp. hæc esse privilegia, seu, ut vocant, libertates ex concessione aut consensu summorum Pontificum.

[*Petes* quid intelligendum sit per libertates et immunitates Ecclesiæ Gallicanæ, et quid de eis sentiendum.

Resp. Scriptores gallici has libertates generatim ad duo capita retulerunt, nimirum ad temporalia et ad spiritualia.

Quoad primum caput, plus æquo potestatis regię studiosi, rejecerunt, ut dignitati atque independentiæ regni contraria, quædam jura temporalia quæ, ex plurium nationum moribus et politiceis constitutionibus, sanctæ Sedi fuerant attributa. Insuper, ratione temporalitatis, principi sæculari adjudicarunt nominationes ad sedes episcopales et collationem beneficiorum, cum fruitione proventuum vacantium quos in *regalia* esse pronuntiabant. His, eodem fundamento innixi, appellationes ab abusu addebant, eas foro sæculari reservantes.

Quoad spiritualia, Gallicana doctrina continetur in his verbis quæ Bossuet scribebat in sua *Defensione declarationis cleri Gallicani*, lib. XI, cap. 14 : « Summa sit nostræ libertatis sic novella jura pia aut necessaria institu-

tione stabilita servare, ut antiquiora respicere, iisque sustentare labentem disciplinam; certe jus commune atque in eo venerandas juris antiqui reliquias omni spe servare, jusque arbitrarium et mandata extraordinaria repudiare studeamus, in eaque partem maximam reponamus nostræ erga Ecclesiam catholicam reverentiæ: quippe qui intelligamus, quo quisque est studiosior antiquæ disciplinæ, eo magis cordi habere debet Ecclesiæ catholicæ ac Sedis apostolicæ majestatem. » Hujus doctrinæ fundamentum in jure communi, independenter ab assensu pontificiæ authoritatis, statuebant Gallicani, teste Gibert, qui dicit, *Corp. juris can.* proleg., part. I, lib. xv, append. sect. 2: « Ecclesiæ nationales non subjacent legibus Romanis quas non acceperunt, et ad illas non recipiendas non egent consensu Sedis apostolicæ, sed sufficit quod sibi repugnare videantur moribus suarum nationum. » In favorem hujus propositionis schismaticæ concilia œcumenica invocant, et præcipue Ephesinum, a quo præceptum est « ut unicuique provinciæ pura et inviolata quæ jam ab initio habuit sua jura serventur. » Ex quo inferebant, jura et consuetudines ecclesiarum particularium eandem vim habere ac leges Ecclesiæ universalis, utpote a conciliis generalibus sancita, et cum tenerent concilium generale supra Papam esse, ulterius concludebant has consuetudines nequidem a Pontifice Romano mutari posse, nisi ecclesiarum particularium consensus accesserit.

Libertates illæ proclamatæ fuerunt ab aliquot episcopis et provinciarum deputatis, Ludovico XIV jubente et ejus ministris cogentibus, in comitiis cleri Gallicani anni 1682. Hujus celebris et infaustæ Declarationis textum integre referemus infra, cum agetur de primatu Romani Pontificis. Sufficiat hic sensum quatuor articulorum exprimere: 1° Romani Pontifices in reges et principes et in res temporales nullam potestatem neque directam neque indirectam habent. 2° Concilium generale est supra Papam. 3° Apostolica potestas moderanda est per canones totius mundi reverentia consecratos, et contra eam valent regulæ, mores et instituta a regno et Ecclesia Gallicana recepta. 4° In quæstionibus fidei summus Pontifex præcipuas tan-

tum partes habet, et ejus judicium non est irreformabile nisi Ecclesiæ consensus accesserit. — Hinc, ut videtur, hic coetus immunitates illegitimas Ecclesiæ Gallicanæ vindicabat, non tantum in temporalibus, sed etiam in rebus ad fidem et mores pertinentibus.

Libertates et immunitates illæ generatim a quibusdam canonistis definiuntur: « Jus constanter sequendi receptos Ecclesiæ universalis canones et antiquæ Galliæ consuetudines, quidquid de novo in contrarium decernatur. » Brevius et melius definiri possent: « Jus quod sibi Galli vindicabant retinendi, ex Ecclesiæ legibus, eas tantum quæ illis placebant. »

Dico: Doctrina fundamentalis libertatum et immunitatum Ecclesiæ Gallicanæ prorsus rejicienda est.

Probat. Illa doctrina est rejicienda quæ est falsa, absurda et periculosa. Atqui talis est prædicta doctrina. Ergo.

Probat minor.

1° Hæc doctrina est falsa. 1° Declaratio Gallicana fuit a sancta Sede reprobata. Innocentius XI bullas institutionis canonicæ denegavit viris ecclesiasticis qui, postquam in comitiis cleri anni 1682 celebri Declarationi subscriperant, fuerunt a Ludovico XIV in episcopos cooptati. Alexander VIII, ejus successor, per constitutionem *Inter multiplices* datam die 30 januarii 1691, cuncta hujus conventus acta declaravit nulla, invalida et omni robore destituta. Innocentius XII pariter bullas institutionis novis episcopis non concessit, nisi Declarationem prius abjurasent, et rex edictum quo ejus publicationem et observantiam præscriperat abrogasset. Atqui hæc omnia probant sanctam Sedem ut falsa habuisse Declarationis principia. Ergo. 2° Sua constitutione *Auctorem fidei* data die 28 augusti 1794, Pius VI damnavit quamplurimas propositiones in synodo Pistoriensi proclamatas, inter quas notantur sequentes: 6^a « Doctrina synodi qua profitetur persuasum sibi esse, « episcopum accepisse a Christo » omnia jura necessaria pro bono regimine suæ ecclesiæ; » perinde ac si ad bonum regimen cujusque diœcesis necessariæ non sint superiores ordinationes

spectantes sive ad fidem et mores, sive ad generalem disciplinam, quarum jus est penes summos Pontifices et concilia generalia pro universa Ecclesia; schismatica, ad minus erronea. » 8^a « Item, quod et sibi persuasum esse ait, « jura episcopi a Jesu Christo accepta pro gubernanda » Ecclesia, nec alterari nec impediri posse, et, ubi contingit horum jurium exercitium quavis de causa fuisse interruptum, posse semper episcopum ac debere in originaria sua jura regredi, quotiescumque id exigit majus bonum suae ecclesiae; » in eo quod innuit, jurium episcoporum exercitium nulla superiori potestate praepediri aut coerceri posse, quodcumque episcopus proprio judicio censuerit minus id expedire majori bono suae ecclesiae; inducens in schisma et subversionem hierarchici regiminis, erronea. » Atqui haec propositiones doctrinae Declarationis Gallicanae consonant. Ergo. Standum est ergo verbis Clementis XIV scribentis ad nuntium suum apud regem Galliae, die 26 julii 1766: « Quamvis admittantur in Galliis hujusmodi libertates, nedum a sancta Sede et ab Ecclesia universali fuerint approbatae, ab his e contra reprobantur. »

2° Haec doctrina est absurda. Absurdum est enim supponere Christum, cum Ecclesiam suam constituit, eamque Petro et ejus successoribus ut pastoribus et rectoribus supremis totam gubernandam commisit, voluisse aut permisit ut aliqua ecclesia particularis non in omnibus huic regimini subderetur. Atqui doctrina Gallicana id supponit. Ergo.

3° Haec doctrina est maxime periculosa. Nam Pius VI eam damnavit ut « inducentem in schisma et subversionem hierarchici regiminis. » Etenim ex hac doctrina fluit autonomia seu independentia cujusque ecclesiae particularis, cum singulae etiam in rebus maximi momenti ordinationes auctoritatis supremae declinare et disciplinam propriam sibi constituere possent. Licebit pariter ubique doctrinalibus sententiis sanctae Sedis locales doctrinas opponere, seu saltem, ex articulo quarto Declarationis Gallicanae, nullius roboris eas efficere, non consentiendo

his definitionibus et negative erga eas se habendo. Sic labefactantur potestas legislativa et magisterium Papae, cui divinitus commissum est munus Ecclesiam universalem regendi et docendi. Inde etiam sequitur, ut diuturna experientia comprobatum est, ad potestatem saecularem transferri quasi necessario quod ex auctoritate pontificia detrahitur, ex quo graviter laeditur divina Ecclesiae Christi constitutio; ita ut optime dicere poterit Fenelonius de hujusmodi immunitatibus quod, si sint libertates erga Papam, sunt servitates erga regem. Atqui doctrina ex qua sequuntur talia consecutaria est maxime periculosa. Ergo.

Dices: Contingere potest quod decreta pontificia genio et moribus alicujus gentis non congruant. Atqui haec decreta feruntur, non in destructionem, sed in aedificationem. Ergo gens illa non tenetur ea observare.

Resp. Concessis majore et minore, *nego* conseq. Supponitur enim gentem illam, in casu, pleno jure mandata apostolica rejicere vel negligere posse. Atqui hoc est falsum; nam hujusmodi leges vim obligatoriam obtinent erga omnes, cum fuerint promulgatae. Si ergo, praeter intentionem et praevisionem legislatoris, non sine magna publicae tranquillitatis perturbatione executioni mandari possint, episcoporum est, quibus bono animarum invigilandi munus incumbit, incommoda quae reformidant summo Pontifici aperire, qui, pro summa sua sapientia, quid agendum sit statuet, et quod statutum fuerit permanebit. Unde

Dico: Jus ecclesiasticum hodiernum in Gallia determinatur jure communi et conventionem sub nomine *Concordati* inter gubernium civile et sanctam Sedem inita.

Prob. 1^a pars. Praeter libertates et immunitates Gallicanas, quas sancta Sedes constanter reprobavit, in Galliarum ecclesiis consuetudines legitimae olim irrepere potuerunt, et quaedam privilegia eis fuerunt a summis Pontificibus concessa: ex quibus coalescebat jus quoddam particulare proprium, non quidem Ecclesiae Gallicanae, quae nunquam a sancta Sede habita est ut corpus canonicam existentiam habens, sed diversis provinciis et dioecese-

sibus. Atqui antiquus hic ordo omnino destructus et abolitus fuit a Pio VII per bullam *Qui Christi Domini*, qua, suppressis omnibus Galliae diocesisibus, novas crexit. Legitur enim in illa constitutione : « Supprimimus, annullamus et perpetuo extinguimus titulum, denominationem, totumque statum præsentem infra scriptarum ecclesiarum archiepiscopalium et episcopalium, una cum respectivis earum capitulis, juribus, privilegiis et prærogativis cujuscumque generis... Ita ut omnes suprascripti archiepiscopatus et episcopatus... haberi debeant in posterum tamquam non amplius in primo ipsorum statu existentes, quia aut omnimode extincti, aut in novam formam erigendi... Non obstantibus consuetudinibus etiam immemorabilibus. » Ex quo sequitur evidenter ecclesias de novo creatas institutas fuisse, non secundum pristinum jus particulare, quod fuit prorsus abolitum, sed secundum jus commune. Ergo juri communi subjiciuntur in his omnibus quibus ab authoritate suprema non fuit derogatum.

Confirmatur his verbis cardinalis Orioli, Congregationis episcoporum et regularium præfecti, cardinalis Ponen- tis partes agentis : « Quamvis [in bulla *Qui Christi Domini*] nihil expresse statuatur quoad pristinorum consuetudinum abrogationem, hæc tamen abrogatio tamquam quid necessario consequens admittenda videtur. »

Prob. 2^a pars. Anno 1801, inter Pium VII et Napoleonem Bonaparte, qui titulo primi consulis gubernio reipublicæ Gallicanæ præerat, initum est *Concordatum* quo juri communi in pluribus derogatum est. Atqui summo Pontifici, pro sua suprema potestate et ratione præsentium necessitatum, fuit certe licitum his derogationibus consentire. Ergo.

Si forte consuetudines legitimæ fuerint inductæ aut sint inducendæ secundum regulas canonicas de jure consuetudinario, ad jus particulare ecclesiarum pertinent aut pertinebunt.]

DISSERTATIO IV

DE POTESTATE LEGIS HUMANÆ

D. Thomas, q. 96.

ARTICULUS I

Utrum lex humana possit præcipere aut prohibere actus internos ?

[*Nota* duplicem esse in Ecclesia potestatem, unam fori interni seu conscientie, alteram fori externi, quas S. Thomas in IV *Sentent.*, dist. 18, q. 2, a. 2, o, in hoc distinguit, quod in foro interno agatur causa inter Deum et hominem, in foro autem externo agatur causa hominis ad hominem. Prima potissimum versatur circa actus internos, quia per eos homo maxime ordinatur ad Deum, et iis proxime promovetur salus, propter quam primo data est. Altera vero, quatenus est gubernativa communitatis fidelium ut sic, habet etiam materiam sibi proportionatam, scilicet actus externos, ad conversationem et directionem externam spectantes, et ad hunc ordinem refertur Ecclesie potestas legislativa. Nam, licet Ecclesie leges ordinentur ad finem supernaturalem et bonum spirituale animarum, non tamen immediate illud operantur, sed mediante honestate actuum exteriorum. Dicitur autem hæc potestas legislativa spiritualis, tum ratione originis, quæ est immediate a Deo ; tum ratione finis mediati, qui est salus spiritualis animarum ; tum ratione materie, non quod versetur circa actus mere spirituales et internos, sed quia quidquid exterius præcipit aut prohibet, ut jejunia, festa, etc., natum est conducere hominem ad profectum anime spirituale ; et his omnibus distinguitur a potestate civili. Ideo]

Dico 4° : Probabilius est legem humanam non posse